

VIZIUNI CONTEMPORANE ASUPRA COMPETITIVITĂȚII ECONOMIEI NAȚIONALE

Diana IGNATIUC

Academia de Studii Economice din Moldova

In the latest years, the process of competition in the world has intensified. This enforces the economic agents that are at different levels to form some features and abilities that are necessary to successfully evolve competition struggle. This is made in order to confront the always rising threats that appear as a result of the competition process intensification, and of globalization in the international market. Most important among these characteristics is competitiveness. Competitiveness as an economic notion is studied at different levels, inclusively at the national economic level. Competitiveness of national economy is a new economic category and there does not exist a single accepted scientific interpretation of this concept.

We presented the most known vision on the concept, the essence and factors that determine the competitiveness of the national economic system.

În ultimele decenii sistemul economic mondial se caracterizează prin intensificarea proceselor concurențiale. Pentru unele state și ramuri, unde piețele au fost protejate și pozițiile dominante în cadrul lor au fost strict determinate, aceste procese sunt noi. Chiar dacă vorbim despre state unde concurența a existat, procesele concurențiale nu au fost atât de înverșunate. În acest context crește rolul concurenței în cadrul relațiilor economice, iar procesele concurențiale capătă un caracter fundamental de motor esențial al progresului, „mână invizibilă” de reglementare a relațiilor de piață. Concurența drept categorie economică a fost studiată pe parcursul a peste 18-20 decenii în cadrul teoriilor și practicilor de organizare a activităților economice.

Cel mai des, noțiunea de concurență este interpretată ca stare de interdependență (la toate nivelurile de organizare și desfășurare a activităților economice), în care are loc confruntarea liberă, deplină și autentică între agenții economici atât în ceea ce privește oferta, cât și cererea de bunuri și servicii.

Apariția, dezvoltarea și intensificarea proceselor concurențiale în cadrul circuitului economic mondial impune agenții economici (întreprinderi, regiuni, ramuri, economii naționale) să-și formeze un șir de caracteristici, calități și standarde noi fără de care este imposibilă o simplă participare la procesele concurențiale, nemaivorbind de obținerea unor rezultate economice înalte. Cea mai importantă caracteristică și calitate sistemică a agentului economic care intră în procesele concurențiale contemporane este competitivitatea. În linii generale, competitivitatea, drept categorie economică sistemică, caracterizează nivelul capacităților și avantajelor concurențiale disponibile ale agentului economic care intră în confruntare.

Cu toate că fenomenul competitivității are o importanță deosebită în cadrul relațiilor economice, ca problemă de sine stătătoare nu era cercetată. În calitate de categorie științifică competitivitatea vine din domeniul marketingului. Competitivitatea este analizată la diferite niveluri ale activității economice (la nivel micro-, mezo-, macro-, mondoeconomic). Cel mai clar și amplu este determinată competitivitatea bunurilor, serviciilor, întreprinderilor, chiar și a ramurilor, adică competitivitatea la nivel micro- și mezoeconomic. Competitivitatea economiilor naționale (adică la nivel macroeconomic) drept categorie economică este considerată una destul de nouă, dar capătă o tot mai mare amploare în cadrul cercetărilor efectuate atât de diferite organizații internaționale, pentru determinarea capacităților și a posibilităților statelor în cadrul sistemului economic mondial, de guvernele statelor, pentru determinarea, în special, a căilor de ameliorare a pozițiilor lor în procesele concurențiale internaționale, precum și de ridicare a nivelului de trai al cetățenilor, dar și în cadrul cercetărilor științifice, pentru formarea viziunilor și a unei teorii clare și precise asupra competitivității economiei naționale.

În cadrul teoriei economice, primele cercetări referitor la competiție și competitivitate se găsesc în lucrările lui Adam Smith și David Ricardo. Ca bază a competitivității economiei naționale Adam Smith pune noțiunea de avantaje absolute și definește patru factori principali – pământul, capitalul, resursele naturale și munca – ce determină aceste avantaje în comerțul exterior. Adam Smith și întreaga teorie clasică pledează pentru larga deschidere a economiilor țărilor.

David Ricardo elaborează conceptul avantajelor comparative, care a rămas până acum esența teoriilor comerțului internațional. Teoria avantajelor comparative se bazează pe noțiunea costului de oportunitate (costul unui bun sau serviciu exprimat în unități de alt bun). Conform acestei teorii, la baza costului de oportunitate stă productivitatea muncii. Atât timp cât productivitatea muncii diferă între țări, în tranzacțiile internaționale se determină națiuni cu o competitivitate a economiei mai superioară față de celelalte. Teoria lui Ricardo și, mai târziu, teoriile savanților Heckscher și Ohlin de la începutul secolului XX definesc clar că națiunile, în scopul majorării competitivității economiilor, trebuie să producă acele bunuri pentru care ele au cele mai mari avantaje relative. Heckscher și Ohlin exprimă ideea că economia națională trebuie să exporte produse la a căror fabricare se utilizează factori de producție cu care țara este dotată în abundență și va importa produse a căror fabricare necesită factori care fie lipsesc în economie, fie cantitățile lor sunt limitate. Teoriile menționate se consideră teorii ale competitivității bazate pe preț.

Următoarea treaptă de dezvoltare a teoriilor competitivității economiilor naționale este dezvoltarea teoriilor non-preț. Aceste teorii determină competitivitatea economiei naționale ca fiind capacitatea economiilor de a vinde și de a se adapta la schimbările permanente ale cererii de bunuri și servicii pe plan mondial, primind beneficii nu doar din structura costurilor. Această idee a fost baza teoriei dezvoltate de M.Porter.

Conform teoriei lui M.Porter, o economie națională poate fi considerată competitivă în cazul în care întregul sistem economic produce bunuri și prestează servicii calitative și competitive în condiții libere și echitabile de piață și în același timp poate crea condiții pentru majorarea veniturilor reale ale populației într-o perspectivă durabilă. Ideea centrală a acestei teorii este că prosperitatea economiei naționale nu se moștenește, ea se creează.

M.Porter elaborează așa-numita regulă a rombului, în care determină patru factori prioritari ai competitivității economiei naționale:

- ✓ mediul competitiv al întreprinderilor caracterizat ca mediu autohton de stimulare a activităților economice;
- ✓ factorii de producție specializați și de înaltă calificare (aici trebuie de menționat că din cadrul factorilor de producție primari – munca, pământul, capitalul și antreprenoriatul – ultimii doi capătă în economia contemporană o importanță mai mare pentru eficientizarea procesului de producție și ridicarea nivelului competitivității economiilor naționale);
- ✓ factorii cererii interne presupune existența contingentului de consumatori care impun necesitatea creșterii calității bunurilor și serviciilor, ceea ce, respectiv, generează ridicarea nivelului competitivității întregii economii naționale;
- ✓ existența uniunilor ramurilor auxiliare și înrudite, pe care Porter le numește cluster (totalitatea întreprinderilor, ofertanților specializați, prestatorilor de servicii, firmelor în industrii înrudite și instituții asociate (de exemplu, universități, agenții de standardizare, asociații comerciale) în cadrul economiei naționale care concurează, dar în același timp și conlucrează).

În linii generale, în cadrul teoriilor menționate mai sus, precum și al altor teorii contemporane ale competitivității economiilor naționale, se urmărește tendința de interpretare complexă a fenomenului competitivității, se apreciază aplicabilitatea acestei noțiuni la obiecte unitare (integre). Cu toate acestea, se majorează numărul factorilor determinanți ai competitivității (de preț și non-preț), se susține ideea caracterului sistemic al categoriei date, competitivitatea economiei naționale fiind privită ca un sistem multilateral de caracteristici și calități – economice, politice, sociale, instituționale.

La momentul actual competitivitatea economiei naționale este privită și interpretată prin prisma avantajelor de care dispune sistemul economic național în procesul concurențial. Conform teoriilor contemporane, aceste avantaje au primit denumirea de avantaje competitive. În cadrul avantajelor competitive se pot menționa:

- ✓ *avantaje privind resursele* – ce prevede dotarea cu resurse în cantități deosebit de mari și cu caracteristici calitative specifice;
- ✓ *avantaje operative* – ce presupun starea tehnicilor și tehnologiilor de administrare care influențează eficiența folosirii resurselor;
- ✓ *avantaje privind programele strategice* – ce includ strategiile moderne de luptă concurențială care, în ultimii ani, sunt considerate avantaj primordial în determinarea nivelului competitivității economiilor naționale.

O programă strategică competitivă presupune alegerea genului de activitate deosebit de cel al concurenților sau alegerea unei modalități deosebite de efectuare a activităților comparativ cu concurenții. Cu alte cuvinte, determinarea unei strategii eficiente și viabile presupune crearea și prezentarea elementelor unice și specifice doar acestui sistem economic, care îl deosebesc de ceilalți. Aceste elemente presupun determinarea: bunurilor și serviciilor din cadrul economiei naționale care au caracteristici deosebite și care sunt mai profitabile; a categoriilor de consumatori care sunt mai satisfăcuți în urma utilizării bunurilor și serviciilor produse și prestate de agenții economici naționali; a canalelor de aprovizionare și distribuție care sunt mai eficiente etc.

Cu toate că competitivitatea economiei naționale, drept categorie economică și drept caracteristică a sistemelor economice, capătă o importanță din ce în ce tot mai mare și este studiată de cercetătorii din mai multe state ale lumii și, ca problemă, a devenit „una dintre cele mai importante”, dacă nu „unica” problemă fundamentală a politicilor economice în condițiile globalizării, totuși, nu există încă o definiție unic acceptată a categoriei date. Definițiile contemporane ale competitivității economiei naționale ce sunt acceptate de un șir de organizații internaționale sau sunt presupuse de unii cercetători sunt, de fapt, următoarele:

- ✓ „Abilitatea națiunii, în condiții de piață libere și cinstite, de a produce bunuri și servicii ce corespund cererii piețelor internaționale” U.S. Commission on Industrial Competitiveness (1985)
- ✓ „Capacitatea de a produce bunuri și servicii care corespund cererii pe piețele internaționale în timp ce acordă cetățenilor standarde de viață în creștere care pot fi păstrate timp îndelungat” Competitiveness Policy Council (1992)
- ✓ „Abilitatea țării de a obține rate continue de creștere a PNB pe cap de locuitor” World Economic Forum, Global Competitiveness Report (1996)
- ✓ „Abilitatea companiilor, industriilor, regiunilor, națiunilor sau a regiunilor supranaționale de a genera niveluri relativ înalte de venit și un grad înalt de ocupare, în timp ce sunt și rămân expuse competiției internaționale”. OECD (1996)
- ✓ „Un domeniu de cunoștințe economice, care analizează fapte și politici guvernamentale ce formează abilitatea unei națiuni de a crea și menține un mediu care susține o mai mare valoare de creație pentru întreprinderile sale și o mai mare prosperitate pentru oamenii săi”. International Institute of Management Development's World Competitiveness Yearbook (2003)
- ✓ „Competitivitatea presupune elemente de productivitate, eficiență și profitabilitate. Dar acestea nu sunt un scop în sine sau o țintă finală a noțiunii. Acestea sunt mijloace puternice pentru a obține standarde de viață în creștere și de sporire a asistenței sociale – un mijloc de realizare a țintelor. Global, prin sporirea productivității și eficienței în contextul specializării internaționale, competitivitatea prevede baza pentru creșterea veniturilor populației pe cale noninflaționistă”. Heads Competitive Advisory Group (Ciampi Group) First Report to the President of the European Commission, the Prime Ministers and the Heads of State (1995)

Cu toate că aceste definiții sunt, la prima vedere, diferite, se pot evidenția în cadrul lor următoarele elemente centrale, unic acceptate:

- 1) recunoașterea concurenței ca bază a proceselor economice contemporane – deoarece competitivitatea înseamnă în primul rând capacitatea de a concura;
- 2) determinarea procesului de realizare a bogăției superioare ca scop esențial al competitivității economiei naționale, diferă doar conținutul și sensul prosperității și bunăstării reprezentat prin PIB pe cap de locuitor de World Economic Forum, prin prosperitate – de Institute of Management Development's, prin standardele înalte de viață – de U.S. Commission on Industrial Competitiveness, prin standardele înalte de viață și bunăstare socială – de OECD;
- 3) acordarea unui rol limitat statului în determinarea competitivității economiei naționale;
- 4) rolul predominant al cunoștințelor, științelor și al tehnologiilor noi în procesele concurențiale contemporane în condițiile tranziției la așa-numita „economie nouă”. Aceasta se explică prin faptul că factorii de producție primari au pierdut treptat influența nu doar în teoriile economice, ci și asupra competitivității economiilor naționale.

În viziunea noastră, categoria competitivitatea economiei naționale este o caracteristică complexă și sintetică a economiei naționale care singură poate fi privită ca un sistem unic bine determinat de capacități și avantaje concurențiale disponibile ce se formează sub influența atât a factorilor economici, cât și non-economi, care caracterizează starea economiei naționale și determină poziția stabilă și sigură a acesteia în cadrul economiei mondiale.

Bibliografie:

1. Voiculescu D. *Competiție și competitivitate*. - București, 2001.
2. Belostecnic G. *Concurență. Marketing. Competitivitate*. - Chișinău: ASEM, 1999.
3. Hirst P. *Globalizarea sub semnul întrebării: economia internațională și posibilitățile de guvernare*. - București, 2002.
4. Rusu C. *Evaluarea competitivității produselor și sectoarelor industriale românești pe piețele internaționale*. - București, 2003.
5. Портер М. *Конкуренция*. - Москва: Вильямс, 2005.

Prezentat la 06.09.2007